

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในยุคปัจจุบันไปแล้ว เพราะมนุษย์ได้อาศัยธรรมชาติเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อการผ่อนคลายจากสภาพสังคมปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ประกอบกับการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความสะดวกและรวดเร็วสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวทั่วโลกได้ง่ายขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโต ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมีระบบการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและตรงตามความต้องการของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น การบริการสถานที่พักแรม (Accommodation) การบริการภัตตาคาร (Restaurant) การบริการคมนาคมขนส่ง (Transportation) การบริการบริษัทนำเที่ยว (Tour Operator) การบริการมัคคุเทศก์ (Guide) การบริการสินค้าที่ระลึก (Souvenirs) การบริการบันเทิง (Entertainment) และระบบการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยเข้ามาเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวตามความต้องการ ผลของการที่ได้ใช้บริการอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการไปสัมผัสแหล่งท่องเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถบอกได้ว่าได้รับความประทับใจและพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ทุกประเทศที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่างก็ปรารถนาที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในความนิยมของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์จากปฏิกิริยาลูกโซ่ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวสามารถช่วยขยายผลเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นได้ โดยการชักชวนให้เกิดการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

พิจารณาจากอดีตการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสนิยม แหล่งท่องเที่ยวที่มักได้รับความนิยมมากก็จะมีธุรกิจท่องเที่ยวเข้าไปแบ่งปันผลประโยชน์ เมื่อธุรกิจเข้ามามีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวต้องรีบเร่งในการเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ตามที่บริษัทนำเที่ยวจัดให้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีเวลาน้อยสำหรับการเดินทางไปเที่ยวในแต่ละครั้ง ส่วนการท่องเที่ยวแบบใหม่นั้นควรเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงประโยชน์ในระยะยาวจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด และในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากวันหยุดของประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้วมีเพิ่มมากขึ้น รสนิยมที่เปลี่ยนแปลงไปนักท่องเที่ยวต้องการแสวงหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีความตระหนักในปัญหาสภาพแวดล้อมมากขึ้น

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง มีการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่มเล็กๆ มากขึ้น เพื่อแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติ และมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

จากการศึกษาของ Ingram และ Durst (1988) พบว่าการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนา กลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวชมสัตว์ป่า หรือการท่องเที่ยวซาฟารี บริเวณดินแดนของทวีปอาฟริกาตะวันออกโดยเฉพาะประเทศเคนยาและแทนซาเนีย นักท่องเที่ยวเดินทางนับพันไมล์เพื่อชมสิงโตกลาเลีย ภูเขาในประเทศรวันดา และไปท่องเที่ยวหมู่เกาะกาลาปากอสนอกชายฝั่งของประเทศอีเควดอร์ นอกจากการท่องเที่ยวแบบเดินป่า (Trekking) ก็เป็นที่นิยมกันมากโดยเฉพาะในประเทศเนปาลและเปรู ในหลายประเทศได้มีการจัดทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยว และยังมีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกาจำนวนมากกว่า 30 กลุ่มวิชาชีพต่างๆ ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในต่างประเทศและมหาวิทยาลัยอีกหลายแห่งที่สนับสนุนให้นักศึกษา ได้มีโอกาสไปศึกษาทางด้านชีววิทยา พฤกษศาสตร์ และป่าไม้ในบริเวณป่าเขตร้อน นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวอีกมากมายที่สนใจศึกษาสิ่งต่างๆ เป็นงานอดิเรก เช่น ศึกษาผีเสื้อนานาชนิด เห็ด กล้วยไม้ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และสามารถได้รับประโยชน์จากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ เหล่านั้น นับว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ควรแก่การดูแลรักษาให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และควบคู่ไปกับการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมและลงตัว นั่นคือเกิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเวลาต่อมา

แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนให้มีระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมักพบในเขตอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งทางด้านการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การดูนก การส่องสัตว์ การศึกษาพรรณไม้ หรือการทำกิจกรรมในรูปแบบผจญภัยต่างๆ รวมถึงการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีให้บริการในเขตอุทยานแห่งชาติด้วย

ในการจัดการอุทยานแห่งชาติ มักเน้นการตกแต่งที่เป็นธรรมชาติ ไม่ขัดต่อทัศนียภาพเพื่อลดปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าก่อเกิดประโยชน์สูงสุด ในความเป็นจริงไม่ว่าแหล่งท่องเที่ยวใดจะมีแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบและครอบคลุมแล้วก็ตาม หากนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้เข้ามาใช้บริการได้เป็นผู้สัมผัสการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวและการให้บริการต่างๆ ย่อมเป็นผู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับในสิ่งที่เขาได้รับจากการบริหารจัดการเหล่านั้น ดังนั้นหากจะดำเนินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จแต่อยู่บนพื้นฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี จำเป็นต้องให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังนับเป็นประเด็นใหม่ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยค่อนข้างน้อย และผู้วิจัยมีความสนใจในแนวทางในการจัดการจึงศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ (ยศ สันติสมบัติ และคณะ, 2546.) คือ

ประการแรก ปัญหาและข้อจำกัดในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขาดความเชื่อมั่นของชาวบ้าน ความแตกต่างขัดแย้งของชุมชน ความด้อยประสิทธิภาพของผู้นำและองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการ ไปจนถึงปัญหาการขาดเครือข่ายของชุมชนในละแวกใกล้เคียงในการบริหารจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวร่วมกัน

ประการที่สอง การประสานงานจากรัฐ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การขาดนโยบายส่งเสริมอย่างชัดเจนจากหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม

ประการที่สาม การประสานงานจากผู้ประกอบการภาคเอกชน ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่ง คือ การขาดการประสานงานกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ บริษัทรถเช่า โรงแรมและธุรกิจบ้านพัก เป็นต้น ผู้ประกอบการหลายส่วนยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและมีทัศนคติที่ไม่สู้ดีนักกับการจัดการการท่องเที่ยวของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองว่าการจัดการของชาวบ้านเป็นการเข้ามาแข่งขันลดราคาโปรแกรมทัวร์กับบริษัทนำเที่ยว ซึ่งทำให้บริษัทเอกชนสูญเสียผลประโยชน์ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ที่เคยเหลื่อมล้ำกันอย่างมากระหว่างบริษัทนำเที่ยวกับชาวบ้าน ทำให้ไกด์นำเที่ยวและภาคเอกชนบางรายมองว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการทำลายอำนาจและผลประโยชน์ของภาคเอกชนโดยตรง

หากอาศัยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นหลักการแล้ว ผู้ศึกษาขอกล่าวถึงยุคของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยตามลำดับการพัฒนาดังนี้

1. ยุคแรกใน พ.ศ. 2519 : ยุคเริ่มต้นของแนวคิด Ecotourism ในประเทศไทย

อดีตที่ผ่านมาได้มีการเสนอแนวคิดเรื่อง Ecotourism ในแผนการพัฒนการท่องเที่ยวแห่งชาติแผนการแรกของประเทศไทย (พ.ศ. 2519) การนำเสนอแผนพัฒนาในครั้งนั้นเป็นเพียงการกล่าวถึง Ecotourism อย่างกว้าง ๆ ไม่ปรากฏรายละเอียดและแนวทางที่ชัดเจน สิ่งที่ระบุไว้ในแผนพัฒนการท่องเที่ยวแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาท่องเที่ยวทั้งระบบ โดยผลของการพัฒนานั้นจะพิจารณาในมิติเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก

ยุคเริ่มต้นของ Ecotourism ในประเทศไทย คือช่วงปี พ.ศ. 2519 เริ่มมีการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อให้ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้ควบคู่ไปกับการเพลิดเพลิน แต่ยังคงมีบางสิ่งที่ยังบกพร่องและยังละเลยต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้ต้นทุนการเจริญเติบโตของธรรมชาติที่สมบูรณ์ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาระบบของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแต่ยังขาดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. ยุคที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2519 – 2535 : ยุคกลางของการพัฒนา Ecotourism

จากช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2529 10 ปีของการพัฒนาการท่องเที่ยวกล่าวได้ว่าประสบผลสำเร็จอย่างสูงในเชิงเศรษฐกิจแลในแง่พัฒนาการ นักท่องเที่ยวจากต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้นทุกปี เป็นผลทำให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อัตราการจ้างงาน และอัตราการขยายตัวในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องเติบโต จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งประกาศให้ปีการท่องเที่ยวไทยถือว่เป็นการเปิดประเทศสู่สังคมโลก ในปี พ.ศ. 2530 – 2535 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยสูงขึ้น ผลในเชิงเศรษฐกิจ คือ มีรายได้ที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกประเภทอื่น

3. ยุคที่สาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 – ปัจจุบัน : ยุคบูรณาการ Ecotourism ในประเทศไทย

การบูรณาการ Ecotourism ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งสถานการณ์ในปัจจุบันได้มีความตื่นตัวกันอย่างมาก พิจารณาได้จากการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

1. ในปี พ.ศ. 2538-2539 ททท. ได้ผลักดันให้เกิดนโยบายและแนวทางการพัฒนา Ecotourism นโยบายดังกล่าวได้กำหนดทิศทางที่จะดำเนินงานเรื่อง Ecotourism ในทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง อาทิ การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การจัดการบริการนำเที่ยว เป็นต้น

2. ในปี พ.ศ. 2538-2539 ททท. ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบาย Ecotourism ระดับชาติ (National Policy) ซึ่งนโยบายนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นวิธีการที่กำหนด National Policy ททท. จึงได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องกระบวนการ กล่าวคือ แต่ละขั้นตอนจะผ่านการประชุมร่วมกันระหว่างทุกหน่วยงาน ผลที่ได้จากการประชุมหารือจะนำมากำหนดนโยบาย ECOTOURISM แห่งชาติ

3. การสนับสนุนงบประมาณในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา Ecotourism ททท. ได้ดำเนินงานภายใต้งบประมาณของ ททท. จำนวน 66 ล้านบาท (79 โครงการ) เพื่อผลักดันให้เกิด Ecotourism งบประมาณดังกล่าวกระจายลงในหลายกิจกรรม อาทิ การพัฒนาพื้นที่ การศึกษาวิจัยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การรณรงค์สร้างจิตสำนึก พื้นที่ดำเนินการของ ททท. กระจายลงในเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

4. การเข้าร่วมประชุมระดับนานาชาติใน Theme เกี่ยวกับ Ecotourism ททท. ได้สนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วมประชุมนานาชาติ เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรให้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีความก้าวหน้าตลอดเวลา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิม (Conventional Tourism) กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีขอบข่ายในการพัฒนาที่ลึกซึ้งและให้ความสำคัญ การอนุรักษ์เป็นด้านหลัก ดังนั้นจึงสามารถระบุวัตถุประสงค์ได้ 4 ประการคือ

1. เพื่อพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understanding) ของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
2. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว
3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
4. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากวัตถุประสงค์หลัก ๆ ดังที่ระบุข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ สร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อีกด้วย เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในปี 2545 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งคณะกรรมการของสหประชาชาติได้เรียกร้องให้องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาล และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างสมดุลมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการกระจายรายได้สู่คนทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเป็นธรรม (สินธุ์ สโรบล และคณะ, 2546.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากอีกแห่งหนึ่ง

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่รวม 4 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสำคัญตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โดยที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ บรรยากาศร่มรื่น เหมาะแก่การทำกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ เพื่อการพักผ่อนที่ใกล้ชิดธรรมชาติอย่างแท้จริง ธรรมชาติของป่าไม้และระบบนิเวศของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้คณะกรรมการพิจารณามรดกโลก แห่งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) มีมติลงความเห็นร่วมกันเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2548 ที่ผ่านมา ให้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็น 1 ใน 8 มรดกโลก แห่งใหม่ของโลก และนับเป็นมรดกโลกแห่งที่ 2 ของประเทศไทย ต่อจากอุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ยังเพิ่มความยิ่งใหญ่เข้าไปด้วยการรวมพื้นที่ป่าอีก 4 แห่ง นั่นคือ อุทยานแห่งชาติตาพะยา ทับลาน ปางสีดา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ (Places & Prices, 2006.) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงสะดวก สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ กอรปกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีระยะทางที่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก คือ ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถเดินทางท่องเที่ยวภายในวันเดียวได้ (One Day Trip) สภาพภูมิอากาศเหมาะแก่การท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นช่วงที่มีอากาศที่ค่อนข้างเย็นสบาย ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดในการเดินทางมาทำกิจกรรมรูปแบบใกล้ชิดธรรมชาติ ทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาถึง 870,088 คน โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 839,134 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 30,954 คน (ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ, 2548.) จำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าวเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ซึ่งการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวและการลงทุนของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวก็ขยายกว้างขวางขึ้น เป็นเหตุให้สภาพแวดล้อมบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่พื้นที่บางส่วน เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการทำลายทรัพยากรและทัศนียภาพ เป็นสาเหตุให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง จากการใช้ประโยชน์ที่ต้องการเอาใจใส่และการจัดการ การใช้ทรัพยากรอย่างเร่งด่วนจนไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ การพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยไม่มียาก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ต้องการทราบถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพื้นที่ที่ต้องการศึกษา คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์สัตว์และพันธุ์ไม้เหมาะสำหรับการศึกษา เพื่อศึกษาระบบการจัดการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ควบคู่ไปกับการวางแผนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากทัศนคติและความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มาปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม รวมทั้งเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการจัดการและพัฒนาก่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อทราบทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้มีขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งครอบคลุมพื้นที่โดยรวมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก โดยศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เหตุผลของการคัดเลือกพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นี้จากรายงานของการสรุปจำนวนนักท่องเที่ยวปี 2548 (ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ, 2548) พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นลำดับหนึ่งของอุทยานแห่งชาติทั้งหมดในประเทศไทย และมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในอัตราที่เพิ่มขึ้น

2. ขอบเขตด้านประชากร

นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งผู้ศึกษา กำหนดเก็บข้อมูลในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (High Season) ในเดือนธันวาคม 2549 ถึง กุมภาพันธ์ 2550 (ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ, 2548)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพิจารณาถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอยู่ให้เกิดความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2549 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2550 รวมทั้งสิ้นประมาณ 3 เดือน

ตาราง 1 แสดงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ครั้งที่	ช่วงระยะเวลา	จำนวน	เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตบริการ (Service Zone)
1	3-5 ธ.ค. 49	65	- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - สถานที่กางเต็นท์ลำตะคอง - ผากล้วยไม้ - น้ำตกเหวสุวัต - จุดชมวิวกม.30 (ปากช่อง) - จุดย่อยอื่นๆ ภายในอุทยานฯ
2	17-19 ธ.ค. 49	65	
3	1-3 ม.ค. 49	100	
4	8-11 ม.ค. 49	70	
5	29 ม.ค.- 15 ก.พ.49	60	
6	20 - 25 ก.พ. 50	40	
รวม		400	

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ

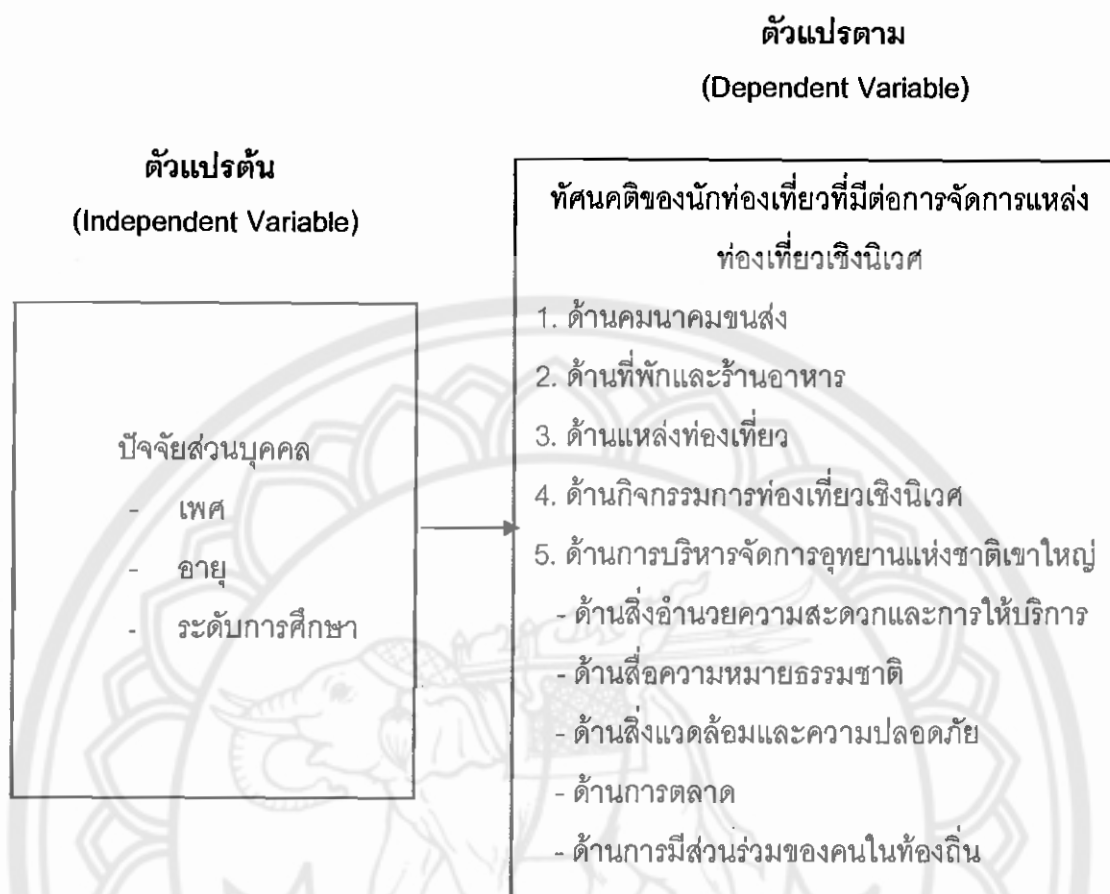
1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ ด้านคมนาคมขนส่ง ด้านที่พักและร้านอาหาร ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการ ด้านสื่อความหมายธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านการตลาด ด้านการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และการศึกษา ของนักท่องเที่ยวชาวไทยแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แตกต่างกัน
2. ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดการด้านคมนาคมขนส่ง ด้านที่พักและร้านอาหาร ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการ ด้านสื่อความหมายธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านการตลาดและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวจะใช้นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นิยามศัพท์เฉพาะ

การให้นิยามศัพท์จะเป็นศัพท์ที่ปรากฏในการศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผู้ศึกษาได้กำหนดความหมายของคำศัพท์บางคำที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่อยู่ในกรอบแนวคิด ดังนี้

1. ทัศนคติของนักท่องเที่ยว หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งสะท้อนออกมาออกมาโดยการแสดงออกทางพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อเหตุการณ์นั้น

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติควบคู่กับการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความเพลิดเพลินต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว บนพื้นฐานหลักของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การวางแผนและการดำเนินงานในด้านการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ การรักษากฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้มีความเหมาะสมกับความสามารถรองรับได้ของพื้นที่ และมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. เป็นแนวทางด้านการบริหารจัดการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้นำข้อมูลไปใช้ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

3. เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องและเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป